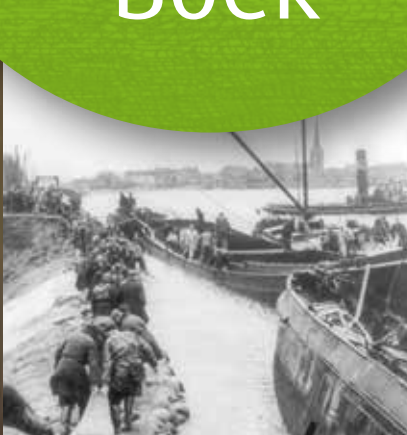

Het
**KRIMPENER
WAARD**
Boek

W BOOKS

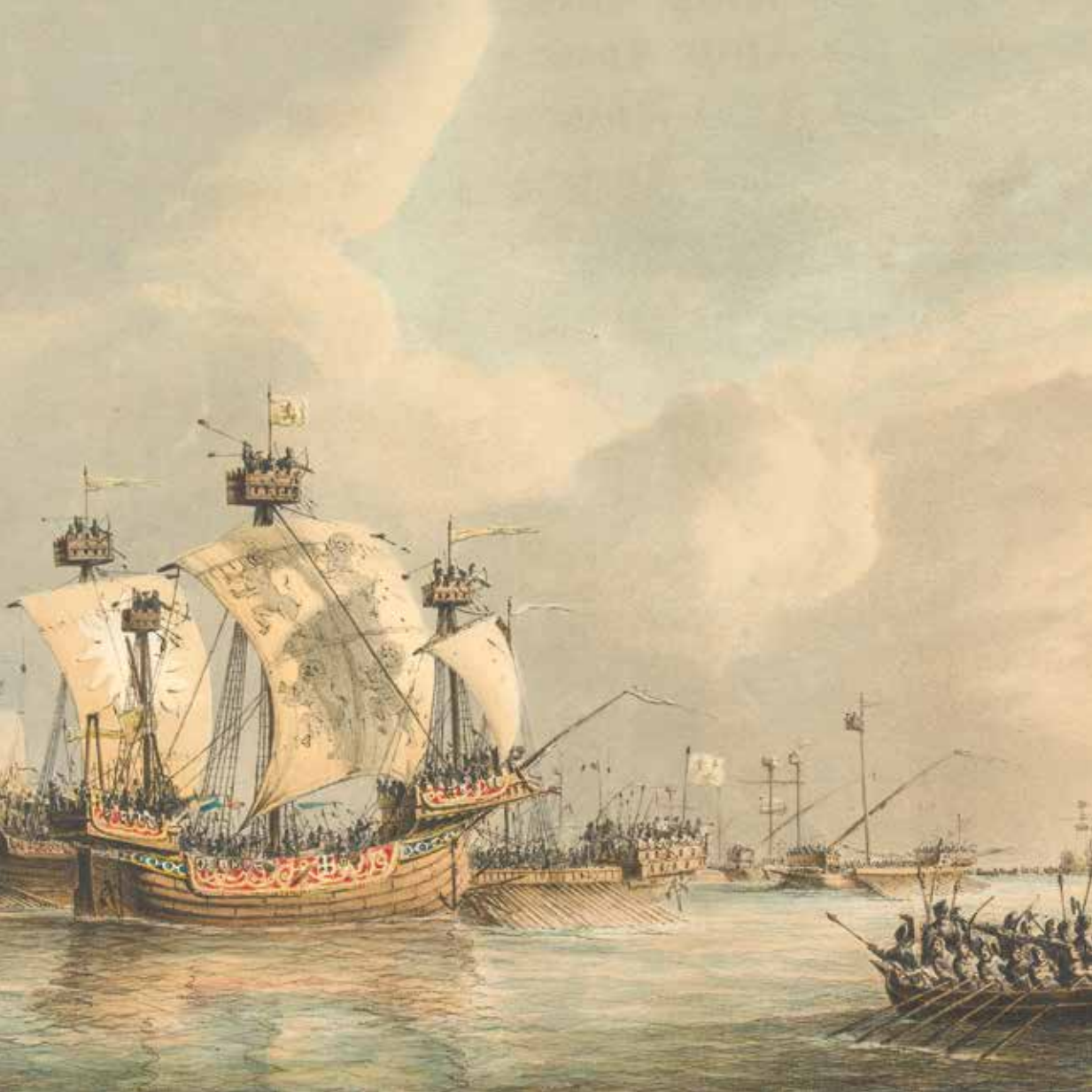

EEN TIJD VAN HEREN (900 - 1400)	13
MOLENS EN KERKEN (1400 - 1570)	37
REPUBLIEK EN REFORMATIE (1570 - 1650)	65
EEN BOERENLAND (1650 - 1780)	89
VRIJHEID EN FRANSEN (1780 - 1813)	129
EEUW VAN STOOM (1813 - 1880)	153
DE MODERNE WAARD (1880 - 1910)	179
DE SCHADUW VAN DE OORLOG (1910 - 1945)	209
NA DE BRUG (1945 - 1985)	243
DE VERENIGDE WAARD (1985 - 2015)	267

900 - 1400

Een tijd van Heren

Het veenland in de Krimpenerwaard was millennialang dichtbegroeid en nat. Rond het jaar 1000 kwam daar verandering in. De bomen werden gekapt en het land werd drooggelegd door het graven van duizenden sloten. De akkerbouw bloeide op en de groeiende bevolking van Holland profiteerde van de grote nieuwe landbouwgronden. Maar de plotselinge verandering van het landschap had ook negatieve gevolgen: het droge veen begon in te klinken. De toplaag zakte het snelst en op sommige plekken gingen meters hoogte verloren. Het directe effect hiervan was niet zo groot. Het land torende boven de rivieren uit en de uitwatering kwam niet in gevaar. Langs de rivieren en in het binnenland ontstonden dorpen waarover feodale heren bestuurlijke macht uitoefenden. Zij botsten diverse keren met de Utrechtse bisschoppen en maakten de Krimpenerwaard tot een grensgebied van Holland. Hun besluiten hadden soms grote invloed op de ontwikkeling van een dorp, zoals de belastingvrijheden die werden verleend aan schippers uit Ouderkerk. In verschillende plaatsen werden kastelen gebouwd. In de schaduw van Dordrecht en Gouda groeide ook Schoonhoven uit tot een kleine stad.

HEREN VAN HAASTRECHT

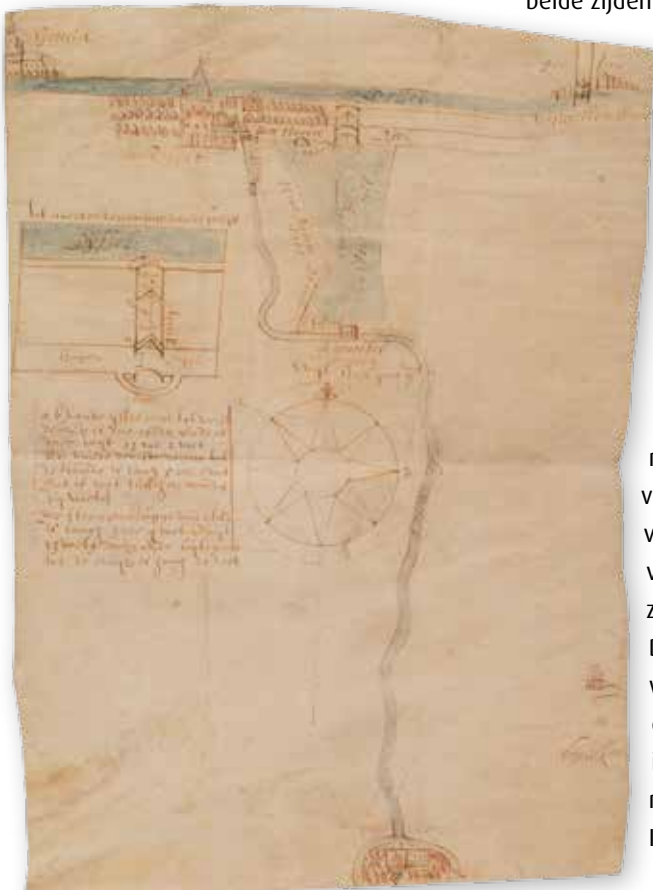
Een van de eerste ontginningen van het binnenland van de Krimpenerwaard vond plaats ten zuiden van Haastrecht, of *Havekesdret* zoals het in 1108 werd genoemd. Aan

beide zijden van de Vlist was er reeds in

de late elfde eeuw sprake van veerverkaveling.

Een term die verwijst naar de hoek waaronder de sloten aanlopen op, in dit geval, de Vlist. Deze vorm van verkaveling is nog altijd herkenbaar in de sloten rondom het dorp Vlist. Hoe de ontginning

precies in zijn werk ging is niet duidelijk, maar uit diverse aktes blijkt dat de actieveiten de aandacht hadden van lokale machthebbers, zoals Gerard van Haastrecht. De heren van Haastrecht waren ook betrokken bij de ontginning van het land in de Lopikerwaard en ten noorden van de Hollandse IJssel in het Land van Stein.

TER GOUDE

Het buurtschap Stolwijkersluis ligt op de grens van twee oude ontginningen. Aan de zuidoever van de Hollandse IJssel zijn deze op een kaart duidelijk te herkennen aan de verschillende hoeken waaronder de sloten zijn gegraven. Ten oosten van de scheidinglijn is sprake van een zogeheten restontginning, een gebied waar de ontginning moest worden ingepast tussen bestaande ontginningen en, in dit geval, de Hollandse IJssel. Dit toont aan dat de ontginning vanuit het oosten later heeft plaatsgevonden dan die vanuit Moordrecht en Gouderak. Waarschijnlijk vond de botsing rond 1100 plaats. Uit deze periode stamt ook het oudste document waarin de plaats 'Golda' wordt genoemd. Het is een oorkonde uit 1139 van bisschop Andries van Kuyk over een ontginning aan de rivier de Gouwe. De Nederlandse naam Ter Goude – ook wel Tergou – werd later opnieuw verlatijnt tot Gouda.

SLOT 'S-HEERAERTSBERG

De vroege geschiedenis van Bergambacht is een complex feodaal verhaal. Ambachts-heren, grafelijke rechten, leenheren en delingen van erfgoederen domineren het

verhaal rondom de bouw van het slot 's-Heeraertsberg. Wanneer het werd gebouwd is niet zeker. Vanaf het eind van de dertiende eeuw wordt er gesproken over een 'huis' bij het dorp, maar recent archeologisch onderzoek wijst naar de tweede helft van de veertiende eeuw. Het slot was vrij omvangrijk, zo'n dertig meter van oost naar west, en voorzien van een brede slotgracht. Het stond eeuwenlang apart vermeld op landkaarten. Net als de dorpskern van Bergambacht was het slot gelegen op een natuurlijke donk, waardoor het boven het omringende polderlandschap uitstak.

STAD SCHOONHOVEN

De Gemeentewet 1851 maakte een einde aan het onderscheid tussen dorpen, steden en andere bestuursvormen. Toch spreken stadsrechten nog altijd tot de verbeelding. Stadsrechten markeren de eeuwenoude geschiedenis van een plaats, en geen gelegenheid wordt gemist om een jubileum te vieren. In Schoonhoven werd dit gedaan in 1981, tijdens het 'Schoonhoven 700' feest. De datum staat echter ter discussie, omdat er van Schoonhoven geen document bewaard is gebleven waarin op één specifiek moment stadsrechten werden verleend. Tegenwoordig wordt de geschiedenis van de stadsrechten gezien als een langzaam proces. Een belangrijk moment daarin was de oorkonde die Floris V, graaf van Holland, op 3 mei 1280 uitreikte. Hij erkende dat Schoonhoven al diverse rechten had, en verleende bovendien nieuwe juridische bevoegdheden. Het recht om eigen wetten – keuren – te maken liet nog enkele decennia op zich wachten. Pas in 1322 beschikten de schepenen van Schoonhoven over keurbevoegdheid.

STOLWYCKSE VLIET

De uitwatering van de polder Stolwijk werd gedurende de veertiende eeuw problematisch. Daarom zochten de bewoners toestemming om twee nieuwe kanalen te graven naar de Hollandse IJssel, een naar Gouda en een naar Gouderak. Jan van Blois, heer van Gouda, en Jan van Polanen, heer van de Lek, gingen hiermee in 1370 en 1371 akkoord. De nieuwe sluis bij Gouda kwam tussen 'onse veerstalle van der Goude, ende horen oude waterganc'. Mogelijk was er dus al eerder een sluis om water te lozen in de Hollandse IJssel. De Goudsche Vliet, ook wel Stolwyckse Vliet genoemd op sommige kaarten, is later eveneens gebruikt door het buurtschap het Beijersche. De uitwateringsluis bevond zich aan het uiteinde van de geul De Wijk en is rond 1900 verwijderd. Een deel van de vliet is later gedempt om plaats te maken voor de Schoonhovenseweg.

MARIAKLOK VAN KRIMPEN

Een onbekende gieter maakte in 1388 een klok voor de kerk in Krimpen aan de Lek. De halve ton zware klok werd gewijd aan de Bijbelse Maria en staat daarom bekend als de Mariaklok. Ruim vijfhonderd jaar heeft de klok in Krimpen in de kerk gehangen. Eeuwen waarin overstromingen en oorlogen grote schade toebrachten aan dijk, dorp en kerk. In 1939 werd de Mariaklok tijdelijk verwijderd omdat de kerk volledig werd herbouwd.

Het bleek het begin van een reis door Nederland. In 1943 werd de klok in beslag genomen door de Duitse bezetter en naar Gorinchem gebracht. Na de oorlog dook de klok op in Groningen, waarna zij terug in Krimpen kwam. Men was echter niet tevreden met de klank, waardoor de Mariaklok in 1960 terecht kwam in het stedelijk museum van Gouda. Sinds 2005 is de klok weer in Krimpen aan de Lek en staat zij in het park van wooncentrum De Dertienhuizen.

KAART VAN CRABETH

Pieter Crabeth schilderde in 1520 een kaart van het gebied rondom de rivieren Oude Rijn, Hollandse IJssel en Lek. De kaart is gemaakt met het zuiden boven en het noorden onder. In het midden van de kaart staat de Krimpenerwaard prominent afgebeeld, al zijn niet alle plaatsen te zien. Naar moderne maatstaven is er wel meer mis met de kaart, maar Crabeth heeft de regio desalniettemin treffend in beeld gebracht. De steden hadden zijn bijzondere aandacht en zijn in detail geschilderd. Crabeth was enkele jaren eerder vanuit het Brabantse Cuijk naar Gouda gekomen en werkte voornamelijk als glasschilder. Zijn zonen traden in zijn voetsporen: Dirck en Wouter maakten na de grote Goudse kerkbrand van 1552 ieder meerdere glazen voor de Sint-Janskerk.

VERDRONKEN STORMPOLDER

Na overstromingen kon het soms jaren duren voordat gebieden in Zeeland en Holland opnieuw werden bedijkt. In sommige gevallen was de schade aan polders en dijken zo groot dat het land werd opgegeven. Zo ontstonden gebieden als de Verdrongen Waard (de Biesbosch) en het Verdrongen Land van Saefthinghe.

Het eiland Stormpolder ligt ten westen van de Krimpenerwaard. Beide eigenschappen maken het opmerkelijk dat het door de eeuwen heen steeds weer is hersteld. Niet alleen moest het kleine eiland aan alle kanten worden bedijkt, het werd vanwege zijn ligging ook vaak getroffen door stormvloeden. In 1514 was de schade aan de dijken van Stormpolder zo groot dat er twijfels waren of de kleine polder de kosten en moeite van het herstel wel kon rechtvaardigen. Uiteindelijk werd besloten om de Stormpolder niet op te geven. Deze afweging is daarna nog vele keren gemaakt, steeds met dezelfde uitkomst.

Uitgave
WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com, www.wbooks.com
i.s.m. Streekmuseum Krimpenewaard, Krimpen aan de IJssel
info@streekmuseumkrimpenewaard.nl, www.streekmuseumkrimpenewaard.nl

Teksten en redactie: Sander Enderink, Gouda
Vormgeving: Richard Bos, Wergea

© 2017 WBOOKS / Sander Enderink

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden. Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2017

ISBN 978 94 625 8187 6

NUR 693

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door steun van Gemeente Krimpen aan den IJssel, Stichting GOUDasfalt, Streekmuseum Krimpenewaard en door bijdragen van Stichting Bisdom van Vliet en het StreekFonds Krimpenewaard.

 WBOOKS

